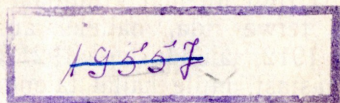

Äratrükk „Terwisest“ nr. 1, 1925.

(Tartu ülikooli kohtuliku-
arstiteaduse instituudist.)

Eesti kriminaal-seadustiku eelkawa kohtulik-arstiteaduslikult seisukohalt.

Prof. Dr. S. Talwik.

Arwatawasti juba lähemal ajal tuleb riigikogus harutamisele eesti kriminaal-seadustiku eelkawa, mis wälja töötatud kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakonna poolt. Uue kriminaal-seadustiku maksmapanemine, mis kõrwaldaks praegu meil makswusel olewa ammu iganenud wene „уложение о наказаниях“ 1885. aastast, on omast kohast suursündmuseks meie noore wabariigi elus ja teatawal wiisil ka üks olulisematest tähistest tema tulewiku arenemise teel. Tõmmates selge piirijoone seaduselt lubatu ja lubamatu wahel, awaldab kriminaal-seadustik mõju iga riigikodaniku õigusliste mõistete wäljakujunemise peale; selleks peab ta aga, teiselt poolt, ise olulises kokkukõlas seisma oma aja waadetega ja kogemustega, et mitte jääda ainult paberile.

Wabariigi walitsuse otsusega 1. III 1922. a. tehti erilise kriminaal-kommisjonile, mille esimeheks kohtumin. kodifik. osak. juhataja J. Reinhold, ülesandeks wene 1903 a. „уголовное уложение“ eesti keelde ümber panna ning selles meie oludele wastawad tarwilikud muudatused teha. Kommisjoni töowiljana esinebki mainitud kriminaal-seadustiku eelkawa.

Iseküsimus on, kui õnnelik oli wab. wal. otsus, mille järele meie noore demokraatia kriminaal-seadusandluse aluseks wõeti nüüd juba üle 20 aasta eest wene keiserriigi jaoks wäljatöötatud kriminaal-seadustik, mis juba oma

wanuse poolest paratamata peab mahajäänud olema nüüdis-
 aja mõistetest ja waadetest, liiategi meie ilmasõja ja rewo-
 lutsooni-murrangutest läbikäinud väikerahwa omadest ja
 kas ei oleks kohasem olnud walida seks mõne Lääne-
 Euroopa riigi uuemat kriminaal-seadustiku kawa, milliseid
 olemas terve rida, näiteks austria „Strafgesetz-Entwurf“
 aastast 1912, täiendustega 1921. aastast, saksa „Vorentwurf“
 1919. aastast, mille kallal täiendawalt töötatakse tänini, siis
 helweetsia wastaw eelkawa 1915. aastast, iseäranis aga
 itaalia eriliselt moodne „codice penale“ eelkawa ja teised?
 Kuid silmas pidada tuleb, et wene eelkawa 1903. aastast
 ikkagi n. ö. orgaaniliselt wälja kaswanud on meil praegu
 makswatest seadustest, tema maksmapanemine ühes tarwi-
 likkumate, tema raamesse sündiwate, täiendustega seega
 meie piiratud oludes on kõige hõlpsam, kuna meil ju ikkagi
 jõudu ei jätkuks, vähemalt lähematel aastakümnetel mitte,
 luua täitsa omapärast seadustikku. Ja wene 1903. eelkawal,
 mis loodud ühe uuemaaja wäljapaistwama juristi, senator
 T a g a n t s e w ' i juhatusel, on suureks poosiitiwseks wäärtu-
 seks tema erinew nuhtluse määramise süsteem, kus ette-
 nähtud ainult nuhtluste ülemmäärad, ilma alammäärade
 äratähendamata, mis annab selle seadustikule suure paen-
 duwuse nuhtluste fikseerimisel, wastawalt süüteo ilmele
 igal üksikul juhusel.

Meie kriminaal-komisjon oli muidugi seotud waba-
 riigi walitsuse otsusega, mida tal tuli täita. Oma üles-
 annete piirides on püütud arwestada ka Lääne-Euroopa
 uuemat kriminaal-seadusandlust, ilma puutumata 1903. a.
 wene eelkawa põhialuseid. Komisjoni tööde saawutus-
 tena ilmusid trükist juuni kuul 1922. a. kriminaal-seadus-
 tiku üldosa ja aasta hiljem kõne all olew terve kriminaal-
 seadustiku eelkawa, (sedapuhku küll ilma motiivideta) mida
 siis laiali saadeti asjatundjatele arwustamiseks ja parandus-
 ettepanekute tegemiseks.

Nüüd on aga lugu nii, et kriminaal-seadustikus on
 olemas laialdased osad, mis lähedalt puutuwud arstlisse,
 eriti kohtu-arstlisse erialasse, nii kui karistuste liigitamine,
 süüksarwamise tingimused (wastutawuse küsimus!), süüteod
 rahwa terwishoiu, kõlbluse wastu, surmamine, kehawigas-
 tamine ja wägiwald isiku kallal, hädaohtu jätmine, „lii-
 derlikkus“ jne., milliste määrustikkude wäljatöötamisel tin-

gimata tarwilik on asjatundjate-arstide kaasabi, kuna õigus-teadlased noil aladel loomulikult asjatundjad ei ole ja olla ei saa. Täitsa loomulik, et nende ja mõningategi teiste küsimuste läbiwaatamisel oleks kutsutud kriminaal-kommissionist osawõtma arstlisi asjatundjaid. Seda ei ole aga, kahjuks, mitte sündinud, kuna meie juristid ennast, nähtawasti, küllalt asjatundjateks on lugenud ka nende erialast kõrwalseiswate, puht-arstliste küsimuste äraotsustamisel. Küll on nüüd lugu nii, et 1903 a. wene kriminaalseadustiku kawa on kokkuseatud mõõduandwate kohtu-arstliste autoriteetide kaastööl, niikui seda minu lugupeetud õpetaja, prof. Ignatowski rahuldusega rõhutab,¹⁾ kuid nüüd on juba 22 aastat möödunud selle seadustiku väljaandmisest saadik ja selle pika aja kestes ei ole kohtulik arstiteadus mitte paigalseisnud, waid on edenenud suurte sammudega. On põhjalikult rewideeritud seisukohti paljudes küsimustes, näiteks wastutawuse, surmamise, eriti lapsetapmise, kehawigastuste ja t. küsimustes. Kõiki seda tuleb loomulikult arwestada ka meie kriminaalseadustiku kawa väljatöötamisel.

Kuna meie kriminaal-kommisionist midagi kuulda ei olnud arstide kaastööle kutsumise suhtes, siis nende ridade kirjutaja omal algatusel tõstis küsimuse üles, esinedes wastawa ettekandega III eesti arstidepäewal Tallinnas²⁾ millisest koosolekutest osawõtma paluti ka mõõduandwaid juriste. III eesti arstidepäew wõttis sellepeale wastu soowiawaldused: et 1) „kriminaalseadustiku eeskawa väljatöötamisel kohtuministeerium wõtaks arwesse Tartu ülikooli kohtuarstlise instituudi esitaja arwamise mainitud kawa kohta“ ja 2) „et kodifikatsiooni kommissioni liikmeks oleks ka üks asjatundja arst“. Sellepeale saadeti kutsed eesti arstiseltside liidu juhatajale Dr. med. J. Luiga'le ja nende ridade kirjutajale, osawõtta ekspertidena kriminaalkommissioni istangust 23. XI 1924 a. Koosolek kandis informee-

1) Ka kõik Lääne-Euroopa riikide uuemad seadustiku-kawad on väljatöötatud arstliste asjatundjate osawõtmisel, üleselle aastate kestes läbiõelatud nii õigusteadlistel kui kohtu-arstlistel koosolekutel.

2) Juba enne on tema poolt nõutud kohtu-arstlise ekspertiisi reformi Eestis, kohtu arstide osawõtmist seadusandlisest tööst ja juristide erihariduse täiendamist kohtuliku arstiteaduse poolest. (V. artiklid „Arstline ekspertiis Eestis“ kuukirjas „Eesti Arst“ nr. 5/6 1922 ja „Kohtuarstid ja juristid“ ajakirjas „Õigus“ nr. 1. 1923. a.).

riwat laadi, kus ärakuulati arstide arwamised terwe rea küsimuste kohta, mis siis ka üldjoontes sõeluti ja mõningates küsimustes wastastikuse informatsiooni põhjal ka kokkuleppele jõuti, kuna teistes olulistest küsimustes, mille kohta nende ridade kirjutaja poolt esitati weel täiendaw märgukiri, kokkulepet ei saawutatud. See esimene ühine koosolek jäi paraku ka wiimaseks ja seega rida küsimusi, arstlisest seisukohast waadates, lahtisteks.

Eelolewates ridades tahaksin osutada eriti kohtuarstlisest seisukohast rida küsimusi kriminaalseadustiku kawas, eriti ka neid, mis sellest seisukohast waadates weel nõuawad rewideerimist.

*

Meie seadustiku kawa iseäralduseks, wastandina suurema osa Lääne-Euroopa maade omadele, on surmanuhtluse alaljätmine süütegude eest kõrgema riigiwõimu wastu, riigi äraandmise ja eriti süüdraskendawatel juhtumistel ka surmamise eest. Sellele arstlisest seisukohast wastu ei ole waieldud, kuna ju selge on, et meie geograafiline seisukoht ja suhted wähearenenud idapoolse hiigla-naabriga nõuawad karmimaid nuhtlusi mainitud süütegude eest, kui see ehk tarwilik oleks Lääne-Euroopa tsiwiliseeritud maades.

Surmanuhtluse täidesaatmise wiisi kohta palus kriminaalkommission nõu Tartu ülikooli arstiteaduskonnalt, rõhutades, et see wiis peaks olema inimlik, (rutuline, võimalikult wähe walusunnitaw ja mitte werine) ja võimalikult ilma eri-personaali abita teostataw, kuna elukutselise timuka ja tema abiliste leidmine oleks raske meie oludes ja harilikul rahujalal seistes surmasaatmise ülesandeid sõjawäe-osade peale panna ei wõi. Eriti soowiti kuulda arwamist mürgiste gaaside abil surmamise kohta. Arstiteaduskonna poolt esitatud ettepanekutest leidis wastuwõtmist kriminaal-kommissioni poolt nende ridade kirjutaja oma: alles jätta hukkamise poomise teel, mis mekaanilistest surmawiisidest kahtlemata rutulisemalt mõjuw ja pea momentaanse meelemärkuseta oleku saawutamise tõttu ka inimlikum on, kui näit. mahalaskmine (wäljaarwatud, kui lastakse pähe) wõi guillotineerimine, kuid poomissurma mõistetule anda walik tühjendada mürgi-karikat, kus näit. hapu weiniga wõiks anda selles hästi sulawat ja eriti selles lahus wäga ruttu surmawalt mõjuwat tsüaan-kaalit. Siin wõiks oletada, et küll igaüks, kes poomissurma on mõistetud, wõtab wabaksantud waliku puhul mürgikarika, nii et praktiliselt poomine äralangeks. Mis puutub mürgiliste gaaside tarwitamisse mainitud sihis, siis narkootiliste gaaside käsitamine eri maskiga nõuab tehniliselt wilunut personaali, üleselle hukatawa kinnisidumist narkoosi toolile, lämmastawate gaaside tarwitamine jälle erilist kinnist gaasikammert, mille tõttu asi kaunis kulukaks läheb (suur hulk gaasi), niisamuti ka wilunud tehniline personaal kambri täitmiseks ja pärast tema tühjendamiseks tarwilik on.

Peatades kõigepealt k.-s. kolmanda peatüki juures (karistused), tuleb silmaspidada kõigepealt neid sihte, mida tahetakse kätte saada karistuste määramisel. Neid on üldse 4 liiki: 1) kättetasu süüteo eest; 2) hirmutamine; 3) süüdlase parandamine ja 4) seltskonna kaitse. Wanemates ja paljudes praegusteski seadustikkudes domineerivad esimesed kaks sihti (kättetasu ja hirmutamine), kuna uuem seaduseandlus pearõhku karistuse määramisel ja läbiwiimisel püüab panna süüdlase parandamisele, niipalju kui süüdlane weel on paranduswõimeline, ja seltskonna kaitsele, kui tegemist on parandamatute kurjategijatega. Kuna wiimaste hulk, wõrreldes parandatawate kurjategijate omaga, on kahtlemata suurem, siis on ka arusaadaw, et pearõhk moodsas seadusandluses langeb seltskonna kaitsele sarnaste parandamatute kriminaalsete eest, milline püüd eriti rõhutatud on itaalia uue nuhtlusseadustiku eelkawas. Parandatawate kurjategijate suhtes jälle on mõeldud k.-s. neljas peatükk (karistuse kandmisest tingimisi wabastamine) ja wiies peatükk (enne tähtaega tingimisi wabastamine). Tingimisi karistuse kandmisest wabastamine on wene algtekstis, niisamuti ka meie k.-s. eelkawas (§ 27) ettenähtud süütegude korral, mille eest süüdlane mõistetud wangimajja mitte üle ühe aasta, ilma kodanliste õiguste kaotusteta, „kui isik waremalt sunnitööga wõi wangimajaga karistatud ei ole ja kui see kohtu arwamise järele süüdlase parandusele wiib, nõnda et ta edaspidi kuritegewusele enam ei andu“. Siin on karistuse ülemmäär (wangimaja mitte üle ühe aasta) kahtlemata liigmadal ja seega rida süütegusid, kus kahtlemata olemas mõjuwad süüdi pehmendawad põhjused (näit. lapsetapmine, kehawigastused, isegi surmamine asjaoludest tingitud suure hingelise ärituse mõju all),- süüteod, mis Lääne-Euroopa riikides alluwad wannutatud-meeste kohtutele ja kus süüdlased, neid süütegu pehmendawaid asjaolusid arwestades, tihti küllalt õigeks mõistetakse, meie eelkawa järele mitte ei alluks karistuse kandmisest tingimisi wabastamisele. Seda silmaspidades on krim.-komisjon seda esialgu kawatsetud karistuse ülemmäära märksa kõrgendanud, arwates tingimisi wabastamise wõimalusele süütegusid, mille eest karistatakse wangimajaga mitte üle 3 aasta. Seda muudatust tuleb tarwitada ja sellega on õieti alus

wõetud tarwitusele ka meil sisse seada wannutatud-meeste kohtuid, millel kõigi oma headuste kõrwal ka omad olulised puudused on olemas.

Wiies peatükk käsitleb kinnipeetawa enne tähtaega sunnitöölt wõi wangimajast wabastamist „kui tema kiiduwääriline ülespidamine kinnioleku ajal küllalt põhjust annab eeldamiseks, et ta peale wabastamise kuritegewusele mitte enam ei andu.“ See on muidugi ilus ja tarwilik, kuid samas peatükis ehk aga VIII peatükis (karistuste kergendamine ja wahetamine) oleks ka kohane olnud asetada eri-paragrahwi progressiiv-süsteemi kohta karistuse kandmisel, niikui sarnane süsteem Ameerika Ühisriikide ja Inglismaa wanglates juba ligi 100 aastat heade tagajärgedega tarwitusel ja millist Euroopa mannermaa-riikidest hiljuti Baierimaa wõttis tarwitusele. Süsteem seisab selles, et paranduswõimelist wangi püütakse toetada ja ergutada tema resotsialiseerumise-püüetes, andes temale järkjärgulisi kergendusi ja soodsustusi tema wangi-elus, sedamööda kuidas edusammusid teeb tema paranemine. Niiwiisi kaswatab wangimaja ka omalt poolt oma hoolealuseid sotsiaalsele elule ja eriliste hoolekande-korralduste waral, seltskonna kaasabil, püüab tasandada wangimajast wäljaminejale teed edaspidiseks ausaks tööks. Muidugi eeldab sarnane süsteem korralikka paranduswangelaid, millistesse koondatakse, põhjaliku kriminaal-antropoloogilise ja kohtu-arstlise ekspertiisi põhjal, ainult paranemiswõimelised wängid, eraldades neid seega täiesti parandamatutest kurjategijaist, keda hoitakse harilikud wanglates kõwendatud reshiimi all. Meie praegused wanglad, kus ilma wahetegemata kinni hoitakse parandamatud ja parandatawad elemendid, on eriti wiimastele otse kuritegewuse ülikooleks, millises õhkkonnas sumbuwad terwedki resotsialiseerumise püüded ja kus kord kuritegewusele sattunud isikud harilikult põhja wajuwad, seda enam et — kohalikud erandid wälja arwates — alles puuduwad seltskondlised hoolekande-korraldused wabastatud wängide jaoks. — Teiselt poolt ei paista k.-s. silma määrustikke parandamatute kurjategijate üle tähtaja kinnipidamise wõimaluse kohta, milline kinnipidamine, tarbekorral eluaegselt, nii mõnigikord tarwilik on seltskonna kaitseks kurjategijate-retsideshowistide suhtes, niikui sarnased määrustikud on näit. olemas itaalia kriminaalseadustiku eelkawas.

On selge, et karistusaja möödumise järele mitte ei tohi seltskonna peale lahti lasta retsidiweerujat tapjat, wägistajat, kes peale lahtilaskmist paratamatult jällegi tapab, wägistab.

VI peatükis (süüks arwamise ja kuritegelikkuse tingimised) on palju kaalutud, ilma ühtmeelset ja rahuldawat redaktsiooni saawutamata, § 39:

„Süüks ei arwata süütegu, mis korda saadetud isiku poolt, kes kordasaatmise ajal oma teo iseloomust ja tähendusest ei wõinud aru saada wõi oma tegewust juhtida, olgu waimutegewuse haiguslise rikisoleku wõi meelemõistusest oleku wõi keha weast wõi haigusest olenewa mõistulise arenematus tagajärjel.“

Selles § kutsub wastuwaidlust wälja kõigepealt see, et süüksarwamisest wabastatakse ainult need, „kes oma teo iseloomust ja tähendusest aru saada ei wõinud.“ Siin on mindud liiale. Tapja näiteks, kes ei wõi aru saada oma „teo iseloomust ja tähendusest“, tähendab, ei taipa, et ta kaasinimese elu on wõtnud, oleks ju äärmiselt totter subjekt ja kui niisugune waewalt üleüldse omaks impuls-siwsust sel määral, et suudaks tapmist toime panna? Kuid waimuhaige-šizofreenik, kes teisele haigele kiwiga pähe lööb selle eest, et see tal käest ära napsas õuna, saab juba aru, kuigi mitte täiel määral, oma „teo iseloomust ja tähendusest“, ta on aga waimliselt ja tundeliselt sedawõrd arenematu ja tahteliselt pidurdamatu, et ta omas teos midagi halba näha ei suuda. Weel iseloomustawam oleks näitus, kus waimuhaige-paranoik walwamatul silmapilgul täide saadab oma ammugi plaanitsetud teo, kägistades ära haigetalitaja, keda ta oma tagakiusajaks peab. Sarnane isik on täitsa teadlik oma teo „iseloomu ja tähenduse“ üle, ta teab ka wäga hästi, et kohus sarnast tegu karistab, aga ta näeb selles teos ei mingit ülekohut, waid õiglast kätetasu temale osaks saanud tagakiusamise eest. Sarnasil juhusel peaks siis kohus, seaduse tähepõhjal, waimuhaigetele nende süüteo arwama süüks? Seda ei teeks aga ükski kohus, waatamata selle peale, et süüdlane waimuhaige enam-wähem wõis aru saada oma teo „iseloomust ja tähendusest“... Mis jaoks siis sarnane ebamäärane wormulatsioon mainitud paragrahwis? Kriminaal-komisjoni arwates ei olla kriminaal-teadus seni ühtegi seesugust wormeli leidnud süüksarwamise kohta, mis rahuldaks kõiki asjatundjaid. See wõib ju nii olla, aga see

ei tohiks olla takistuseks walida mitme mitte täiesti rahuldawa wormeli hulgaſt seda, mis wõrdlemisi siiski kõige parem. Nii Saksa makswa nuhtlusseaduse § 56 kõneleb süüks mittearwamisest nooruslikkude isikute juures, kellel toimepandud süüteo suhtes puudub „die zur Erkenntnis ihrer Strafbarkeit erforderliche Einsicht; (tarwilik arusaamine teo karistatawusest). Austria krim.-sead. kawa (Strafgesetzentwurf) wabastab süüksarwamisest isiku, kes teo kordasaatmise ajal „nicht die Fähigkeit besitzt das Unrecht seiner Tat einzusehen“ (wõimetu on oma teo ülekohtust aru saada). Prantsuse nuhtlusseadus (Code pénale, art. 66) loeb eriti nooruslikkude juures (alla 18 a.) süütegu mittekariſtatawaks, kui tegutsetud on „sans discernement“ (ilma wahetegemiswõimeta). Kuigi nendegi kolme wormeli wastu wõiks üht ja teist ette tuua, on nad siiski paremad, kui meil omaks wõetud wormel. Iseäranis tabaw on prantsuse nuhtlusseaduse wormel oma lihtsuse ja selguse poolest. Meil peaks kas wõi wiimasel minutil § 39 weel põhjalikult kaalutama, enne kui loodakse seadus niisugusel wormil, millest pärast kohus ise on sunnitud mõõda minema. Prantsuse wormeli kohaselt wõib tegutsemist „sans discernement“ (ilma wahetegemiswõimeta), nii kui see sünnib kriminaalsete alaealiste, arenematute kui ka waimuhaigete juures, mõista mitte ainult teadwuse ja tunde, waid ka tahte alal ja nii oleks nende code pénale'is kahe sõnaga selgelt äraõeldud kõik, milleks teised seaduseandlused tarwitawad samapalju ridu, jättes siiski üht ja teist soowida omis wormelites.¹⁾

Kohtuarstilisest seisukohast waadates on samas § 39 ebamäärane ka süüksarwamisest wabastamine süüteo kordasaatmise puhul „meelemõistuseſta olekus“, ilma wahetegemata, millest tingitud oli see meelemõistuseſta olek? Tegelikult on aga sarnane wahetegemine tingimata tarwilik. On keegi näit. harilikus alkoholi-joowastunud olekus teist noaga haawanud, siis ei tohi mitte wõtta süüksarwamisest wabandawa põhjusena noakangelase poolt ettetoodud asjaolu, et tema purjus peaga teist torgates „ei teadnud, mis ta tegi“ wõi aga oma tegu tagantjärgi „sugugi ei

1) Wahest keeleteadlased leiaksid parema ümberpaneku prantsuskeelsele „discernement“, kui „wahetegemiswõime“?

mäleta.“ Seaduseandja ei talitaks mitte küllalt hoolikalt seltskonna kaitse mõttes joobnud isikute kuritegewuse eest, kui ta siin kindlamat piirjoont ei tõmba. Ei wõi seltskond sallida seisukorda, kus nii kergesti kättesaadawa, pealegi riigi poolt müüdawa mürgi, kui alkoholi tarvitamine igaühele, kes seda aga omale sisse pumpab küllalt suurel hulgal, et „meelemõistusega olekusse“ sattuda ja siis kaasinimeste waranduse, kehapuutumattuse, elu wastu määtseda, wõimaldaks seda teha karistamatult! Nende tegelikult nii suure tähtsusega olukordadega on arwestanud wälismaade, eriti Austria ja Saksamaa kriminaal-seadusandlus, sisse wiies süüksarwamisest wabastamise paragrahwi kitsenduse, et sarnase wabastamise alla mitte ei kuulu „Zustände (selbst)verschuldeter Trunkenheit“ (Saksa „Vorentwurf“ § 63, Austria „Entwurf“ § 47). Wäärib suurimat tähelepanu, et need kitsendused joomaritele sisse on wiidud mainitud eelkawadesse, sest Saksamaa praegu maksew seadus ei tunne sarnaseid kitsendusi mitte, kuna Austria seaduses isegi makswad on teatawad soodustused süüksarwamisest wabastamise alal joomaritele.¹⁾ Kui nende maade paremad juristid-seadusandjad tarwilikuks on pidanud tulewikus kaotada seadusest igasugused soodustused joomaritele nende süütegude süüks mitteamistamise suhtes, ja, enam weel, omasaawutatud joobnud olekus toimepandud süüteod üldisel alusel tunnistawad karistatavaks, siis pidid neil selleks olema kaaluwad põhjused.

Ebaajakohasel seisukohal selles küsimuses, millise kõrwale on heitnud Austria ja Saksamaa tulewase krim.-seadustiku loojad, püsib meie kriminaal-kommission, kes rõhutab, et „üldiselt ei wõiks siiski süüteo eel olnud tahtliselt purjujoomist süüksarwamisest wabastamise tingimuste hulgast wälja heita, waid ainult siis, kui oli mitte ainult tahtmine purju juua, waid ka tahtmine purjus peaga süütegu korda saata, sest kui kellegil joomise algul ei olnud wiimast

1) Austria Nuhtlusseaduse § 2 lõige kõneleb süüksarwamisest wabastamise üle juhusel, kus süütegu toime pandi „in einer ohne Absicht auf das Verbrechen zugezogenen vollen Berauschung... in welcher der Täter sich seiner Handlung nicht bewusst war.“ — Edasi § 523 töötab joomarile karistuse kergendust: „Trunkenheit ist an denjenigen als Übertretung zu bestrafen, der in der Berauschung eine Handlung ausgeübt hat, die ihm ausser diesem Zustande als Verbrechen zugerechnet würde“, jne.

tahtmist ja see alles purjus peaga temas tärkas, siis ei võiks ikkagi süüksarvamist käsitada“ jne. See on seisukord, millega kohtulik psüchiaatria üldiselt waewalt ühineda suudab; tuleb näiteks kohtuarstlilisele ekspertiisile wastutawuse küsimus noakangelasel, kes teist raskesti haawas purjus peaga, tõendades, et see sündinud „meelemärkusetä olekus,“ siis ei saa kohtu-psüchiaater siin wastutawusüldiselt mitte eitada, waid ta saab pigemini „piiratud wastutawuse“ mõistet noil juhul käsitada, kuna harilik purjusolek niisugusel astmel, kus joomar weel koordineeritud liigutusi saab ette wõtta, näiteks teisele noaga kallale tungida, mitte ei luba tõendada sarnast seisukorda, mida võiksimel liigitada kui „meelemõistuse tä olekut“ seaduse mõttes. Wiimane olukord tuleb alles siis esile, kui joomar juba n. ö. „täiesti ärakukkunud“ on; sarnases olekus aga, mis muud ei ole, kui üldine, nii liikumiswõime kui teiste wõimete halwatus, sügawama alkoholi-mürgituse ilmena, ei suuda niiwiisi „ärakukkunud“ isik enam teisele noaga kallale tungi. Sellest üldisest reeglist on olemas ainult wähesed erandilised n. n. „patoloogilise alkoholi-joobumuse“ juhused, kus isik tegutseb nähtawasti koordineeritud, kuna aga tõepoolest tema intellektuaalne tegewus täielikult on halwatud ja see nähtawasti koordineeritud tegewus tõepoolest toimub mingi automatismina, täiesti väljaspool teadwust. Hoolas kohtu-psüchiaatriline analüüs suudab küll välja selgitada tõelist olukorda niisugusel erandilistel juhusel, kus siis harilikult ikka tegemist on ka muidu raskelt psükopaatiliste isikuga, kelle wastutawus juba ilma alkoholi-mürgitusetagi tihtipeale üsna küsitaw on ja kelle süüteod niisuguses patoloogilises alkoholi-joobnud olekus tulewad paratamata süüksarwamisest wabastada. Need on aga ainult erandid, mis omalt poolt aina kinnitawad kohtu-psüchiaatrilist tõsiasja, et joomar oma joobnud olekus toimepandud süüteo eest wastutu w o n j a o l e m a p e a b, kuigi mitte ikka täiel määral. Seda teed on ka kohtupraktika käinud ja käib nii meil kui mujal¹⁾, kuid

1) Soome kohtu-psüchiaater Dr. Nikula rõhutas omas ettekandes selle aine üle I Eesti arstide kongressil Tartus, et Soome kohtutes joobnud olekus toimepandud kuritööd mitte ei kuulu süüksarwamisest wabastamise alla, wäljaarwatud ainult niisugused, mis toimusid n. n. „patoloogilise joobumuse“ seisukorras.

sellest hoolimata ei taha kriminaal-kommissjon nende faktidega mitte arwustada ja konstrueerib juhuseid, kus joomar, kellel joomise algul ei olnud tahtmist süütegu toime panna, kuid ta tahe alles purjus peaga temas tärkas ja ka läbi wiidi, süüksarwamisest wabastada wõidakse...

Kolmandaks puudeks, kohtuarstilisest seisukohast waadates, on meie § 39 see, et siin täitsa kõrwale jäetud on n. n. „piiratud wastutawuse“ mõiste. Juba eelmistest näidetest selgus, et küllalt juhuseid on, kus arstidel, kes kohtus ekspertidena tegutsewad, raske on kategoorilist wastust anda küsimuse peale, kas kohtualune on wastutuswõimeline või mitte? Wastutuswõime võib ühe juures täies ulatuses olemas olla, teise juures hoopis puududa, kuid paljude wahepealsete juures on ta olemas suuremal ehk vähemal määral — tähendab on tegemist „piiratud wastutuswõimega“. Sellepärast peaks kriminaal-koodeksisse võtma uue wahepealse mõiste — piiratud wastutuswõime. Kriminaal-kommission asub seisukohal, et selle üle on palju juba wäljamaal pead olla murtud, kuid täiesti wastuwõetawat selle uue mõiste käsitamise wiisi weel mitte ei olla leitud; käesolew seadustik, kus on karistuse kergendamisel kohtule käed wabaks jäetud, saab sellest küsimusest sedawiisi üle, et ta seda arwesse wõimaldab võtta karistuse määramisel, karistust wastawalt kergendades või süüdlas tingimisi süüdi mõistes. See wiimane asjaolu, on muidugi kergituseks küsimuse lahendamisel, aga weel parem oleks, kui seadus ka mõistet ennast, kui niisugust, arwestaks. Ei saa mitte ühineda komissiooni seisukohaga, et „täiesti wastuwõetawat selle mõiste käsituse wiisi kohta mitte ei ole leitud“. Kohtu-psüchiaatrias on küsimus täiesti küps ja kohtu-psüchiaatride järele on ka seaduseandjad wälismaal — Saksamaal, Austrias ja mujal — selle mõiste omaks võtnud ja seaduse-raamesse mahutanud. Saksa Vorentwurf § 63 kõlab minu arwates täitsa selgelt ja loogiliselt: „Nicht strafbar ist, wer zur Zeit der Handlung geisteskrank, blödsinnig oder bewusstlos war, so dass dadurch seine freie Willensbestimmung ausgeschlossen wurde. War die freie Willensbestimmung durch einen der vorbezeichneten Zustände zwar nicht ausgeschlossen, jedoch im hohen grade vermindert, so finden hinsichtlich der Bestrafung die Vorschriften über den Ver-

such (§ 76) Anwendung. Zustände selbstverschuldeter Trunkenheit sind hiervon ausgenommen". (Järgneb lõige karistuse-mooduse üle).

Ma ei saa sinna parata, waid pean eeltoodud Saksa teksti paremaks pidama, kui meie § 39 oma ja ma olen kindel, et paljud asjatundjad selsamal arwamisel on¹⁾.

Meil on ju kohtu-psüchiaatrias täitsa väljakujunenud käsituswiis: selge, kliiniliselt terawasti piiratud waimuhaigus tingib wastutuswõimetust, hulgalised piiriseisukorrad, niikui imbecillitas, hysteria, epilepsia, raskem neurasthenia, krooniline alkoholism ja morfinism ja seksuaal-perwersioonid on haigustüübid, mille juures sagedasti küllalt tegemist on piiratud wastutuswõimega, rääkimata sellest, et siin piirid ühelt poolt waimuhaiguse poole, teiselt poolt waimuterwise poole enam-wähem lahti on: looduses ei ole järske piire üldse mitte olemas, ta ei tee kunagi järske hüppeid. Hea oleks kui ka meie seaduseandlus, Lääne-Euroopa omade eeskujul, arwestaks nende kohtu-psüchiaatriliste tõsiasjadega, nii et mitte ainult kohtunikul karistuse määramisel, waid ka kohtu-arstil oma ekspertiisi andmisel oleks käed wabad ja ta opereerida wõiks ajakõrgusel seiswa kodifikatsiooni terminoloogiaga.

Elawaid mõttewahetusi kutsus välja ka järgmine § 40:

„Süüks ei arwata süütegu, mis korda saadetud lapsealise poolt alla kaheteistkümne aasta wanaduses“.

Wõrreldes praegu makswa 1885. a. Wene nuhtluseadusega on siin süüks mittearwamise ealist määra tõstatetud 2 aasta wõrra (10 aasta pealt 12 a. peale). See on igatahes samm edasi paremuse poole, sest kurikalduwusega noori lapsi kohtu ette kiskudes mõjutakse laastawalt nende hingeelu peale, halwates wahest weel olemasolewaid paranemise wõimalusi. Selles mõttes on Lääne-Euroopa uuem seadusandlus (Saksa, Austria, Helweetsia ja t.) isegi 14-aastase eluea kawatsenud wõtta süüks mittearwamise ülemaks piiriks. Sellega kokkukõlas on loodud Austrias (eriseadusega 25. I. 1919. a.) erilised kinnised nooruse kohtud

1) Wiimasel Eesti arstidepäewal Tallinnas käsitas ka prof. Bressowsky „piiratud wastutawuse“ mõistet ja rõhutas wadjadust seda üles wõtta meie seadusandlusesse.

(Jugendgerichte), millele alluavad süüteod, toimepandud 14—18 aastaste allealiste poolt. Kui nüüd meist lõuna pool asuvad, suurlinnadega ja suurtööstuse ilmega wanad kultuurriigid, kus noored üldiselt waremini küpseks saavad, kui meie enam põhjamaalises põllumajanduse riigis, juristide poolt võimalikuks peetakse süüks mitteamumise ülemmäär fikseeri 14-aastaga, siis võiksime meie seda julgemini ühineda sellesama ülemmääraga (12-a. asemel)? — Teiselt poolt ei saa mitte mitte-õigustatuks pidada krim.-kommissjoni wastuwäiteid, et eriti sõjaaastate järele on kõwasti kaswanud noorte kuritegewus ja seda juba 12—14 eluaastates. Tuleb sagedasti juhtumisi ette, kus süütegu tuleb sellealistele paratamata süüks arwata; kui need kõik wastutusest huupi wabastatakse, siis awaneb lai võimalus kuritegelisele elemendile süütegusid nimelt niisuguste laste läbi korda saata; ei ole sellest 12 a. alamäärast ka mingit hädaohtu, sest et igal üksikul juhtumusel lahendatakse arusaamise (rasumenie) küsimus § 41 järele ja ka käesolew krim. seadustik eeldab, et laste (ja allealiste) jaoks saawad sisseseatud erikohtud ja eriline kohtupidamise kord, mille tõttu kohtu all olemine nende peale demoraliseeriwalt mõjuma ei saaks. Nii lepiti siis § 40 redaktsiooni asjus kokku.

Eelmainitud § 41 ütleb:

„Süüks ei arwata süütegu, mis korda saadetud 12—17 aastase allealise poolt, kes oma teo iseloomust ja tähendusest aru ei wõinud saada wõi oma tegewust juhtida.“

Mis eespool kohtuarstlisest seisukohast ütelda oli wormeli kohta „oma teo iseloomust ja tähendusest mitteamumise“ suhtes, käib ka käesolewa § kohta. Üleselle tuleks aga ülemmäär (17 aastat) pisut madalaks pidada ja soowitada, analoogiliselt praegu maksimate saksa, prantsuse ja t. nuhtlusseadustega, seda ülemmäär fikseeri 18 aastaga. Allealiste kuritegude juures eriti tuleb silmaspidada, et nende toimepanijad mitte niiwõrd intellekti puute all ei kannata (allealised wargad, dokumendi wõtsijad ja t. on tihtipeale isegi üle oma aastate erksa arusaamisega), waid pigemini kõlbliselt arenematud, pidurdamatud on, resp. puuduliku kaswatuse tõttu eksiradadele sattunud. Siin oleks jällegi tegemist n. n. „piiratud wastutuwõimega“ paljudel juhustel; ühtlasi peaks võimaliku

määrani arwestama sarnaste allealiste paranemise võimalustega, kolblises suhtes, korraliku kasvatuse, resp. sunnikasvatuse teel, millises suhtes peaks süüks-mittearwamise ülemmäära tõstma ühe aasta võrra, Lääne-Euroopa seadustikkude eeskujul, seda enam, et meil nii kui juba tähendanud, arenemine pisut pikaldasem on kui Lääne-Euroopa riikides. Selle juurde tuleb meie rahwa, eriti puberteedi eas olewate seas tähelepandaw närwiline ülihellus. Ei ole mitte haruldased isegi enesetapmised selles eas, nii kui seda näitawad meie kohtuarstlised kogemused. Selles suhtes võiks meil ennem aasta juurde anda, Lääne-Euroopa allealistega võrreldes, kui maha võtta. Rõhutan tarwidust igatahes vähemalt 18-met eluaastat võtta ülemäärana süüteo süüks mittearwamise võimaluse juures.

*

Mis puutub kriminaalseadustiku eriosasse, siis siin esimeses järjekorras huwitawad kohtuarsti surmamise ja kehawigastamise kohta käiwad määrused. Siin võiks § 409, mis ette näeb kõige kõrgemat karistusemäära (surmanuhtlust wõi tähtajata sunnitööd) süüdlasele

kes tappis 1) oma ema wõi seadusliku isa; 2) salgaga koos;
3) 5 aasta jooksul pärast karistuse ärakandmist tapmise eest

täiendada järgmiselt: 4) kui enam kui 1 inimene tapeti ehk 1 inimene tapeti ja mitme elu hädaohtu wiidi.

Lapsetapmise-§ (417) käib meie seadustiku eelkawas järgmiselt:

„Ema, kes süüdlane oma väljaspool abielu sünnitatud lapse tapmises tema sünnitamise ajal karistatakse: wangimajaga mitte üle 6 aasta. Katse on karistataw.“

Wäga autoriteetlikud kohtuarstiteadlased — näit. Austria juhtiwad õpetlased sellel alal prof. Haberd Wienis ja prof. Kratter Grazis — rõhutawad õigusega, et põhjust ei ole wahet teha ses suhtes wallaliste ja abielus olewate emade wahel, kuna ju seadus, karistust pehmendades lapsetapmise-kuriteo eest, arwestab just selle erilise kehalise ja hingelise olukorraga, milles süüdlane wiibis „sünnitamise ajal“. Sünnitamise-protsess ja sellest otsekoheselt tingitud erilised seisukorrad sünnitaja kehalises ja hingelises olukorras on aga täitsa ühesugused

abielus olejal ja wallalisel naisterahwal. Kui wiimase juures siia juurde tuleb veel wanas seaduses eriti nime- tatud „hirm ja häbi“, siis peab tähendama, et paljudel abielu-naistel, kellel näit. mees joodik ja kakleja, wäline seisukord niisamuti meeleheitlik ja weelgi meeleheitlikum wõib olla, kui wallalisel emal, mida kõike arwele wõttes mitte ei tohiks olla õigustatud jätta karistuse pehmenda- misest ilma abielus olewat lapsetapjat! Kuigi abielus ette tulewad lapsetapmised, kui nad süüd pehmendawatel oludel korda saadetud, wõivad õiglaselt lahendatud saada § 53 alustel, mis kohtunikule woli annab iga süüdlasele süüd wähendawate asjaolude tõttu kergendada karistust, oleks siiski parem, kui ära jääksid § 417 sõnad „väljaspool abielu“ sünnitatud, kuhu eelmainitud wahetegemine, bio- loogilises mõttes, mitte ei ole õigustatud. Austria krim.-sead. eelkawas on ka mainitud wahetegemine ärajäetud ja kõneldakse siin wastawas § 291 ainult „emast“. — Edasi tuleb selles § mainitud mõistet „sünnitamise ajal“ wõtta tema laiemas, füsioloogilises, mõttes, mille järele „sünnitamine“ mitte lõpule ei jõua lapse ja päramiste välja- heitmiseega emakojust, waid, kui füsioloogiline protsess, kestab niikaua, kui kõik sünnitamisega seotud muudatused kehalisel ja hingelisel alal on möödunud, tähendab seni- kaua kui „lapsewoodi aeg“ (puerperium), mis kuni 14 päewa kesta wõib, on jõudnud lõpule. On ju teada, et kogu see aeg weel järelekajawad sünnituse-akti perturbat- sioonid naisterahwa organismis, üleselle ka hingelises suhtes see aeg on kriitiline naisterahwale, kuna selle aja kestes, näiteks, esile puhkeda wõiwad senini peidetud hingelised kõrwalekaldumised, isegi täielik waimuhaigus (psychosis puerperalis). — Nende wiimaste wäidetele krim.- komisjoni poolt wastu ei waieldud ja arwati wõimalikuks neid fikseeri motiivides wastawa § juurde.

§ 422 näeb ette arstile wõi ämmaemandale, kes süüd- lased on ihuwilja surmamises, peale hariliku karistuse (wangimaja mitte üle 3 aasta, süüdraskendawatel olukor- dadel mitte üle 6 a.) weel praktika ärakeelamise wõimalust 1—5 aastani. See on kõigiti õigustatud ja tabab süüdlast, kes seesuguseid süütegusid korda saatis rahateenimise otstarbega, ka sellest tema „tundelikust“ küljest. Selles suhtes näeb austria krim.-seadustiku eelkawa ette weel

rahatrahwisid, ei nimeta aga eriliselt mitte praktika ära-keelamise võimalust, mis wahest tundelikumgi karistus on kui rahatrahw. — Kuigi kindel on, et paljud ämmaemandad ja küll ka mõnedki arstid — paraku! — laialt praktiseeriwad abortide tegemist kui tulusat teenistuseallikat, oleks siiski soovitatav, et meiegi seadustikus, samuti kui austria „Entwurfis“, sees oleks ise paragrahw, ehk aga lõige § 422. juures, mis kaitseks arsti, kes puht-arstlistel indikatsioonidel, ema elu ja terwise kaitseks, toimetas ihuwilja surmamist, süüdistuse eest kriminaalse abordi tegemises. Wastaw § 295 Austria krim.-sead. eelkawas käib järgmiselt:

„Der Arzt, der eine Leibesfrucht abtreibt oder im Mutterleibe tötet, um eine andere nicht abwendbare Lebensgefahr oder Gefahr dauernden schweren Schadens an der Gesundheit von der Schwangeren abzuwenden, ist wegen Abtreibung nicht strafbar.“

See § garanteerib seaduse kaitset arstile, kes õiglase arstlise ärakaalumise (indikatsiooni) põhjal tarwiliseks pidas wäljakutsu aborti, teiselt poolt tõmbab otstarbekohaselt selge piirjoone selles suhtes lubatawa ja lubamatu wahel: mitte karistataw on abort ehk lapse surmamine emahuis, kui seda toimetati juhusel, kus mingit teist teed enam ei olnud kõrwaldada raskejalgselt elu- ehk kestwa raske terwisrikke hädaohtu ja nimelt juba olemas-olewat hädaohtu, mitte sarnast, mida arst alles tulewikus võimalikuks peab. Sarnane § on meiegi seaduses väga tarwilik!

Austria krim.-sead. eelkawas on üleselle sees veel eriline § 294, mis wangimajaga kuni 6 kuuni, üleselle rahatrahwiga ähwardab neid, kes trükis ilmutawad, kas awalikul ehk peidetud kujul, pakkumist abordi tegemiseks. Ka meie wajaksime sarnast §, eriti mõningate ämmaemandate pealetikkuwa reklameerimise wastu selles suhtes. Sellele loogiliseks täienduseks nõutakse juhtiwate kohtuarstiteadlaste poolt, et ka igasuguste aborti wäljakutsumiseks tarwitatawate wahendite ja rohtude kuulutamise seatagu karistuse alla. Selles suhtes on meil olemas eriline § 193, mis arestiga wõi rahatrahwiga ähwardab

„süüdlast selles, et ta kihwtist wõi kangemõjulist ollust müügi jaoks hoidis wõi müüs ilma sellekohase loata, wõi kuigi loaga, siis seaduse wõi sundusliku määruse wastaselt.“

Kuna aga „kihwitise wõi kangemõjulise olluse“ läbi väljakutsutud abort üldiselt siiski erandiline juhus on, sellewastu aga aborti toimetatakse ülisagedasti igasuguste mekaaniliste wahendite abil, siis tuleks loogiliselt § 193 täiendada wahest järgmiselt:

„süüdlast selles, et ta kihwtist wõi kangemõjulist ollust wõi wahendit, eriti ka sarnast, mille abil toimetatakse ihuwilja surmamist, müügi jaoks hoidis jne.“

Igasugused emaka-pritsid, sandid jne. peaksiwad kättesaadawad olema ainult arsti-retseptide põhjal.

Kohtuarstlisest seisukohast waadates jätawad ka kehawigastamist käsitawad §§ 423—425 mõndagi soowida, kuigi neides läbiwiidud liigitus palju parem on praegu alles makswa 1885. a. nuhilusseaduse omast. Ta on aga siiski juba wananenud, on pärit ajast, kus arwati küllaldaseks wigastuste liigitamist puht-mekaaniliste waatepunktide järele, ülrasketeks (§ 423), rasketeks (§ 424) ja kergeteks (§ 425), ilma arwestamata wigasaanu kehalisi, konstitutsioonilisi iseäraldusi. Nüüd näeme aga tegelikus elus pahatihti, et näiteks isegi pealuu-põhja murretega kaasas käiw pea wigastus, mida tawaliselt hinnata tuleks kui elukardetawat, seega ülrasket, wõib paraneda mõne nädali jooksul, kuna teise juures tühine lõige näpu sisse, seega kerge kehawigastus, esile kutsub elukardetawa werekaotuse wõi aga paratamatult surmale wiiwa üld-infektsiooni. Nende olukordadega on arwestanud Lääne-Euroopa seadusandlused, eriti selles suhtes eeskujulik austria oma (praegu maksew), eraldades elukardetawate wigastustena niisuguseid, mille juures algusest peale küsitaw on, kas wigasaanu eluga peaseb; kui aga rawitsemise käigu kestes ilmub elukardetaw haigeksjäämine ehk muu komplikatsioon, näit. häkiline werejooks, siis on wigastus, mis iseenesest kas raske ehk aga isegi kerge olla wõis, elukardetawaks saanud, millisel korral karistus pehmem on, kui paratamatalt elukardetawa wigastuse tekitamise eest. — Wigastuste-skala wastastiiwal seisawad, teiseks, kerged wigastused, mille alamääraks austria seadus wõtab „nähtawaid tunnuseid ja tagajärgi“, tähendab vähemalt nähtawa muhu wõi werme, mis ühendatud on „tagajärgedega“, tähendab waluga ehk mingi muu funktsiooni-rikkega. Mõlemad need wigastuste äärmised liigid (elukardetawad

Ex bibl. univ. Dorp.

resp. elukardetawaks saanud wigastused üheltpoolt ja kerged wigastused teiselt poolt) on kohtuarstile-ekspertdile seaduse alusel liigitada kaunis lihtsad. Tõsised raskused tõusewad ekspertdil alles kolmanda liigi kehawigastuste „raskete“ hindamisel, eriti küsimuse juures, missuguseid kehawigastusi weel „rasketeks“ ja missuguseid juba „kergeteks“ liigitada? Siin on austria seadusandlus targalt ette näinud, jättes „raskete“ kehawigastuste liiki kõiki neid, mis mitte ei ole „elukardetawad“ ei ka mitte „kerged“; tõmmates nii piirijooned ühele ja teisele poole, toob tema aga weel teise, oluliselt tähtsa tunnuse, milline arwestab otse- teed wigasaanu kehalise üldseisukorra ja konstitutsiooniga, nimelt on „raske“ kehawigastus Austria seaduse järele niisugune, millele järgneb „terwiserike ehk tööwõimetus (Berufsunfähigkeit)“ vähemalt 20 päewa kestes.“ See on täitsa otstarbekohane kriteerium, mida kohtuarstline ekspertiis iga sammu peal kasutab ja mida ainult tungiwalt soovitada tuleks sisse võtta ka meie „rasket“ kehawigastust käsitawasse paragrahwi (424). — Edasi arwestab Austria nuhtlusseadus praktiliselt tähtsaid, sest igapäewases elus tihti küllalt ettetulewaid juhtumisi (§ 155), kus iseenesest kerge wigastus tekitatakse „sarnase riistaga ja niisugusel wiisil, millega tawaliselt ühendatud on eluhädaoht“ ja karistab neid raskemini, ühel astmel wigastustega, mille kannul käib vähemalt 30 päewa kestew terwiserike ehk tööwõimetus, niisamuti ühel astmel raske kehawigastusega, mis pärast elukardetawaks sai. See on täitsa loogiline seisukoht. Kui keegi näiteks teisele terawa noaga kallale tungides temale torkas kõhtu, nuga aga pörkas wastu jämedat nahkrihma ja sellest waid niiwõrt läbitungis, et saawutati üsna pinnaline haaw kõhunahas, siis ei wõi siin süüksmõistmise aluseks kindlasti mitte võtta faktiliselt olemasolewat kerget haawa kõhuseinas! Meie kehawigastamiste paragrahwid lähewad aga sarnasist juhustest waikides mööda, mainides waid lakooniliselt, et „katse on karistataw“.

Meie seadustiku § 423 ütleb:

„Süüdlast selles, et ta tekitas terwise rikkumist, mis elule kardetaw; waimuhaigust; nägemise, kuulmise, keele, käe, jala wõi sugutus- wõi sigituswõime kaotust; näo parandamata

inetuks tegewat rikkumist, karistatakse selle ülliraske kehawigastuse eest: sunnitööga mitte üle 8 aasta. Kui sarnase kehawigastuse tagajärjeks oli surm, siis karistatakse süüdlast: sunnitööga mitte üle 10 aasta.“

Austria seadus eraldab elukardetawatest kehawigastustest kõik muud, mis siin üles loetud üllirasketena, ja kannab wiimased raskete wigastuste alla, muudkui raskema karistusmääraga. Wõiks aga ka meie wormeliga leppida, ainult „näo parandamata inetuks tegewat rikkumist“ ei saa mitte ühtewiisi hinnata igal üksikul juhtumisel: suguküpses eas naisterahwale on see kahtlemata ülliraske kehawigastus, mõnele 60 aastasele puuraiujale ei tähendaks ta kuigi palju.

Ka § 425, mis käsitab kergelt kehawigastust, võib leppida, kuigi siin piirid selle wahel, mis weel „kergeks kehawigastuseks“ lugeda, mis juba „kehapuutumatuses rikkumiseks“ (§ 432), lahtiseks on jäetud. Selles suhtes oleks austria seaduse lisandus, et sellel kergel kehawigastusel „wähemalt nähtawad märgid ja tagajärjed“ olema peawad, üsna otstarbekohane. — Millega aga mitte leppida ei saa, on meie § 424, mis järgmiselt käib:

„Süüdlast selles, et ta tekitas terwise rikkumist, mis elule mitte kardetaw, aga jäädaw on, wõi mis küll ajutine on, kuid keha orgaani tegewust katkestas, karistatakse selle raske kehawigastuse eest: wangimajaga mitte üle 6 aasta. Katse on karistataw.“

See § wajab täiendust eestkätt osas, milles kõneldakse keha orgaani tegewuse ajutisest katkestamisest ja nimelt peaks see „ajutine“ terwise rikkumine olema ajaliselt kuidagi piiratud. Kui keegi teisele lööb rusikaga silma peale, nii et silma ees mõni aeg wirwendab ja nägemine „ajuti“ on rikutud, aga juba mõne minuti pärast kõik rikked möödas on, siis ei saa siin muidugi mitte konstrueeri rasket kehawigastust. Kõigiti otstarbekohane oleks lisada, austria seaduse eeskujul, sõnade järele — orgaani tegewust katkestas — lause: „nii et selle tagajärjeks oli terwise rike ehk töowõimetus vähemalt 20 päewa kestes“. See oleks miinimum, millega selle § juures kohtuarstlisest seisukohast võiks leppida. Weel parem oleks, kui lakoonilise lisanduse juures „katse on karistataw“ seisaks täiendawalt märkus kõrgema karistuse määra kohta kergemagi kehawigastuse puhul, „kui see

toime pandi sarnase riistaga ja niisugusel wiisil, millega tawaliselt elu-hädaohu on ühendatud“, niisamuti kui algusest peale mitte-elukardetaw wigastus sai elukardetawaks, näit. nõrga kopsudega isikul hoobid wastu rindu wõi rinnakorwi muljumine aktiivseks tegi peitunud kopsu tiisikuse, mis muidu arwatawasti oleks jäänud peitunuks.

Peatükis „hädaohu jätmise“ wõib tegelikku arsti, ämmaemandat wõi haigemaja teenijat, kes täitmata jättis seaduse wõi sundusliku määruse eeskirjad haigele wõi meelemõistusega olekus olijale“ kuni kuuekordse trahwimääraga karistada, teiste isikutega wõrreldes, kes süüdlased sellesamas (arstile jne. arrest mitte üle 6 kuu — esialgses tekstis 3 kuu —, teistele mitte üle 1 kuu). See wahetegemine tundub ülekohtusena. Haigetele abiandmine on arsti kõrge kutse ja selle kutse täitmisel arst niipalju juba omast isiklikust mõnust ja rahust — tihtipeale kaalule pannes oma enese terwist ja julgeolekut — annab oma kaasinimeste heaks, niikui seda waewalt ükski teine elukutse teeks ligilähedaselgi määral! Neid eetilisi kohustusi kannab arst iseenesest mõistetawana: noblesse oblige, nii kui seletati krim.-komisjonis. Siis aga pidagu ka seaduseandjad silmas, et „eetiliste kohuste koormamises kriminaalkaristusliste sanktsioonidega ei tohita mitte liiale minna“, nii kui seda Austria ülemkojas wastawa seadusemääruse arutamise puhul seletas silmapaistew õigusteadlane prof. Lamm asch. Austria nuhtlusseaduses — niisamuti ka Saksa omas — on ka karistuse kõrgendamine arstile „hädaohu jätmise“ eest kõrwaldatud ja teda nuheldakse selle eest samasugusel alusel kui teisi isikuid. Neid kaalumisi wõttis ka meie krim.-komisjon omaks ja otsustas wastawaid karistusemäärasid ühtlustada kõigile — ära jättes arstide etc. suhtes kawatsetud kõrgenduse — muudkui karistuse ülemmäära tõsta 1 kuu pealt 3 kuu peale, mille wastu ka arstid ei waielnud.

26 peatüki pealkiri „liiderlikkus“, mille alla käiwad „kiimalised teod“, „pederastia“, „suguühendus wõimu- wõi hoolealusega allaealisega jne“, „weresegamine“ „kupeldamine“ jne. ei ole just mitte sünnis kõigi nende süütegude kwalifitseerimiseks, pealegi on tal kõõgi-saksakeele maik juures. Soowitati nende ridade kirjutaja poolt wõtta pealkirjaks „sugukõlwatud teod“, mis ka komisjoni poolt

aktsepteeriti. Selles peatükis § 464 käsitab pederastiat, mõistes selle all nähtawasti kõiki homoseksuaalseid akte ja karistab seda ainult juhustel, kus seda toimetati laste ja allaealiste kui ka wõimu- wõi hoolealuste isikute kallal, edasi wägiwalla abil ehk isikute kallal, kes teatawalt ei wõinud aru saada tema kallal tehtawa teo iseloomust ja tähendusest, wõi keda selleks oli meelemõistusega olekusse wiidud, kuna karistusele edaspidi ei allu wastawad aktid täisealiste wahel omawahelisel kokkuleppel. See seisukoht on märksa liberaalsem, kui saksa ja austria seadusandluste oma ja üldjoontes langeb kokku prantsuse omaga, mis pederastiat liigitab kiimaliste tegude hulka (attentats á la pudeur) ja karistab selle toimetamist eestkätt allealiste jne. kallal, kui ka wägiwaldsel teel (Code pénal art. 331—333). Wõiks olla küsitaw, kas pederastilisi akte, näit. coitus't per anum, täiskaswanute wahelgi nii ükskõikseks lugeda tohib, et nuhtlusseadus neist waikides mööda läheb? Tekitatakse ju nii rebendisi pärasoole limanahal ja rõngaslihastes ja kantakse edasi suguhaigusi. Teiselt poolt peab ka arstilisest seisukohast küllalt kaaluwateks pidama krim.-komisjoni seletusi, et jättes karistusalluseks pederastilised aktid täiskaswanute seas, loodakse pind igasugustele teistele konfliktidele seadusega kui ka eriti väljapressimistele ja nendega kaasaskäiwatele ebanähtustele, mis kõik terwikuna suurema pahe enesest kujutawad, kui seda on pederastiliste aktide tagajärjed. — Samuti karistuse alt välja jäetud on sugulised aktid loomadega (sodomia), mis ka kohtuarstilisest seisukohast soowitaw on.

*

Need oleksid mõningad kriitilised märkused meie krim.-seadustiku kohta, osades, mis puutuwad kohtuliku-arstiteadlase aladele. Nad on dikteeritud soowist näha meie seadusandlust, mis küll peaaesjalikult põhjeneb wene seadustikkell, siiski lähemas kontaktis ka Lääne-Euroopa kultuur-rahwaste uuemate seadusandlustega, kus eriti peegelduwad ka wiimaste aastakümnete saawutused kohtuliku-arstiteaduse alal. Kriminaal-seadusandlus, mille objektiks laenetaw elu ise, ei saa mitte eralduda bioloogilisest mõtlemisewiisist ja seaduseandja mitte läbi ilma kriminalistliselt koolitatud arsti kaasabit. Oleks olnud parem, kui koostöö

sobinud oleks algusest peale, selle asemel et toimida alles n. ö. viimasel silmapilgul, kus mõlemapoolsed waatepunktid enam tarwilisel määral ei suutnud üksteisest läbi tungida ja n. ö. orgaaniliselt liituda ja kus paraku õigust andma peab krim.-komisjonile, et kohtuarstliste waatepunktide wastuwõtmine tagantjärele tooks enesega paratamata kaasa terve rea muudatusi teistes paragrahwides, mida teha muudugi ei ole kerge. Sootu teine oleks asi, kui juristide ja kohtuarstide töö oleks kokkukõlastatud olnud algusest peale. Et ta seda ei olnud, selles ei ole wiimased mitte süüdi. Nüüd on väljatöötamisel Eesti tsiwiil-seadustik ja siin näib korduwat endine wiga, see, et juristid arwawad üksinda ära teha wõiwat kogu töö, ilma abiks kutsumata kohtu-arste ja teisi eri-asjatundjaid. Wähemalt ei ole kohtu-arstide kutsumisest komisjoni töödest osa wõtma senini midagi kuulda olnud. Kuigi tsiwiil-seadustikus küsimuste piirkond, milles wajatakse kohtu-arsti kaastööd, on märksa kitsam kui kriminaal-seadustikus, ei saa sellest kaastööst täielikult ometi kuidagi mitte loobuda. Näit. tuleks kohtuarstliste seisukohtadega arwestada isikute tunnistuswõime, testamendi tegemis-wõime ja t. kindlaks määramisel, niisama sugu- wõi sigituswõimesse puuduwate küsimuste lahendamisel abielulahutuse asjus jne. Selle wastandina oleks nimetada kas wõi prantsuse code civile ümberkorraldamise töid, millest peale kohtu kohtu-arstide ja teiste eri-asjatundjate osa wõtma kutsuti isegi kirjanikkude-liiga esitajad (Brieux, Hervieu ja Marcel Prevost.)

Nüüd, kus krim.-seadustik harutusele tuleb riigikogus, on wahest wõimalik veel mõningaid tarwilikumaid parandusi temas läbi wiia, eriti §§ 39, 41, 193, 317, 422, 424. Mis selles suhtes tegemata jääb, resp. jääma peab, leiab wahest edaspidi veel lahendust eri-seadusemäärustes, mis käsitaksid kohtu-arstlist töö-ala. Üldjoontes wõib uue seadusega siiski üsna rahule jääda. On ära tehtud suur töö, mis oma tegijaid kiidab ja mis tähendab igatahes tublit sammu edasi, paremuse poole, wõrreldes meie praegu alles tarwitusel olewa nuhtlusseadusega.